

ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ПАРЛАМЕНТЫН ӨРГӨДӨЛ, ГОМДЛЫН БОЛОН СОНГУУЛИЙН АСУУДАЛ ХАРИУЦСАН ХОРООНЫ ТАЛААРХИ ХАРЬЦУУЛСАН СУДАЛГАА

*Р. Хатанбаатар, Г. Алтан - Оч (Ph.D), П. Амаржаргал,
Ч. Базар (Ph.D), А. Пагма*

СЭДВИЙН АГУУЛГА

1. Гадаадын зарим орны парламентын Өргөдөл, гомдлын хорооны дүрэм, чиг үүрэг
  - 1.1. Европын Парламент
  - 1.2. ХБНГУ
  - 1.3. Австрали
  - 1.4. БНЭУ
1. Гадаадын зарим орны парламентын сонгуулийн асуудал хариуцсан хорооны чиг үүрэг
  - 2.1. ХБНГУ
  - 2.2. Шинэ Зеланд
  - 2.3. Филиппин
  - 2.4. АНУ

Гурав. Судалгааны дүгнэлт

Ашигласан материал

* * *

УДИРТГАЛ

УИХ-ын Төрийн байгуулалтын Байнгын хорооны дарга Ж.Сүхбаатарын захиалгаар “Гадаадын зарим орны парламентын Өргөдөл, гомдлын болон сонгуулийн асуудал хариуцсан хороодын талаархи харьцуулсан судалгаа”сэдэвт судалгааны ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын газрын Судалгааны төвийн судлаачдын баг гүйцэтгэв.

Эрхэм гишүүний захиалгад гадаад орнуудын парламентын сонгогчийн нэрсийн жагсаалт, бүртгэлийн хяналтын дэд хорооны ажиллах чиг үүрэг, дүрмийн талаархи судалгааг хийж өгөхийг хүссэн бөгөөд үүний дагуу ийм дэд хороо байдаг эсэх талаар холбогдох эх сурвалжуудаас үзэхэд гадаадын парламентын байнгын хороодын бүтцэд зөвхөн сонгогчийн нэрсийн жагсаалт, бүртгэлийн хяналтыг хариуцсан дэд хороотой улс байхгүй байгаа ба харин зарим улсын парламентад сонгуулийн эрх, сонгуулийн шинэчлэл, сонгуулийн шалгалтын асуудлыг хариуцсан хороод ажилладаг байна. Иймд эдгээр улсын парламентын сонгуулийн асуудал хариуцсан хороод нь ямар чиг үүрэг гүйцэтгэдэг талаар судалгаанд тусгасан болно.

Судалгааны зорилго:

Гадаадын зарим орны, тухайлбал, ХБНГУ, Австрали, БНЭУ, Филиппин, Шинэ Зеланд, Европын Парламентын Өргөдөл, гомдлын болон сонгуулийн асуудал хариуцсан хороодын чиг үүргийг харьцуулан судалж, дүгнэлт гаргахад оршино.

Судалгааны эмхтгэл, X боть

Судалгааны зорилтууд:

- Гадаадын зарим орны парламентын Өргөдөл, гомдлын байнгын хорооны дүрэм, чиг үүргийн зохицуулалтыг харьцуулан судлах,
- Гадаадын зарим орны парламентын сонгуулийн асуудал хариуцсан хороодын чиг үүргийн зохицуулалтыг харьцуулан судлах,
- Дээрх орнуудын парламентын өргөдөл, гомдлын болон сонгуулийн асуудал хариуцсан хороодын чиг үүргийн талаар харьцуулан дүгнэлт гаргах зэрэг болно.

Судалгааны аргачлал:

- Гадаадын зарим орнуудын Үндсэн хууль, парламентын Дэгийн холбогдох бүлэг заалт,
- Гадаадын зарим орны сонгуулийн асуудал хариуцсан байгууллага, бүтцийн эрх зүйн зохицуулалтыг харьцуулах
- Судалгааны материалыг харьцуулан нэгтгэн дүгнэх

Хамрах хүрээ:

1. ХБНГУ, Австрали, БНЭУ, Европын Парламентын Өргөдөл, гомдлын байнгын хороодын дүрэм, чиг үүрэг
2. ХБНГУ, Филиппин, Шинэ Зеландын сонгуулийн асуудал хариуцсан хороодын чиг үүрэг.

Судалгааны ажлын хүрээнд дараах үндсэн үйл ажиллагаа хийгдсэн болно. Үүнд:

- Хууль, эрх зүйн баримт бичгүүдийг сонгож харьцуулсан шинжилгээ хийсэн
- Цуглуулсан мэдээлэлд нэгдсэн боловсруулалт хийсэн
- Судалгааны материалыг нэгтгэн дүгнэж, судалгааны тайлан бичсэн

Судалгааны ажлыг Улсын Их Хурлын Тамгын Газрын Судалгааны төвийн ахлах референт Р. Хатанбаатар ахалж, ХБНГУ-ын парламентын талаар ахлах референт Г. Алтан-Оч, Европын Парламент, АНУ-ын Конгрессын талаар шинжээч Ч. Базар, Австрали, Филиппины парламентын талаар шинжээч А. Пагма, БНЭУ, Шинэ Зеландын парламентын талаархи судалгааг судлаач П. Амаржаргал нар тус тус хийж гүйцэтгэв.

***

1. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ПАРЛАМЕНТЫН ӨРГӨДӨЛ, ГОМДЛЫН БАЙНГЫН ХОРООНЫ ДҮРЭМ, ЧИГ ҮҮРЭГ

1.1. Европын Парламентын Өргөдөл, гомдлын хороо

1.1.1. Өргөдөл гомдлын хорооны ажиллах зарчим

Тухайн өргөдөл гаргагч нь Европын Холбооны үйл ажиллагааны хүрээнд холбогдох асуудлаар Өргөдөл гомдлын хороонд саналаа илэрхийлэх бөгөөд уг асуудлыг тусгай журам, процедурын хүрээнд шийддэг. Хороо нь шийдвэр гарсны дараа өргөдөл гаргагчид аль болох түргэн шуурхай мэдээлэх үүрэг хүлээдэг.

Өргөдөл гомдлын хороо нь үйл ажиллагаандаа доорхи зарчмийг баримтлана. Үүнд:

- Тухайн асуудлаар эрж мөрдөх урьдчилсан яриа хэлэлцээр хийсэн эсэх болон нийтээр дагаж мөрдөх хуультай холбоотой мэдээлэл мөн эсэхийг Европын комиссоос асуух
- Европын Парламентын бусад хороонд өргөдөл, хүсэлтийн талаар мэдээлэх

болон цаашдын зарчим, үйл ажиллагаа /тухайлбал, цаашдын хууль тогтоох үйл ажиллагаандаа/ харгалзаж үзэх эсэхийг лавлах

- Зарим үл давтагдах кейсийг бэлтгэх болон Парламентын хуралдаанд танилцуулах, Парламентын үйл ажиллагааны тайланд оруулах, асуудалд хамаатай бүс нутаг, улс оронд очиж бодит байдалтай танилцах, асуудлын талаархи анхааруулга, зөвлөмжийг хорооны тайланд тусгах
- Тал талаас нь бодож цэгнэсэн, өргөдөл гаргагчийн сэтгэлд нийцэхүйц, таарамж тохиромж бүхий шийдвэр гаргахыг хичээх зэрэг болно.

Өргөдөл гомдлын хорооны уулзалт нь сар бүр болдог бөгөөд түүнээс гадна Парламентын завсарлагын үеэр 8-р сард өдөр бүр хуралддаг. Парламентын Нарийн бичгийн даргын газар /Тамгын газар/ өргөдөл гомдлын /хүсэлтийн/ үйл явцыг ямар менежментээр явуулахыг Хороонд зөвлөхийн зэрэгцээ, Хорооны уулзалтанд бэлтгэх үйл ажиллагааг байнга, тасралтгүй явуулдаг.

Өргөдөл гомдлын хороо нь өргөдөл гаргагчийн асуудлыг бодитой шийдэхийн тулд Үндэсний болон орон нутгийн эрх баригчдад /Холбооны гишүүн улсын/ хандаж, тэдэнтэй санал солилцох зэргээр холбоотой ажилладаг. Өргөдөл гомдлын хороо нь Үндэсний болон Орон нутгийн эрх баригчид /Холбооны гишүүн улсын/-ын хүрээнд гаргасан шийдвэрийг хүчингүй болгох эрхгүй. Европын Парламент нь шүүх эрх мэдэл эдлэхгүй бөгөөд гаргасан шийдвэрийг хүчингүй болгох, шүүн таслах үйл ажиллагаа явуулахгүй.

1.1.2. Европын Парламентын Өргөдөл гомдлын хороонд өргөдөл гаргах процедур

Хэн, ямар асуудлаар өргөдөл гаргаж болох вэ?

- Европын холбооны иргэн
- Европын Холбооны гишүүн улсуудад байнгын оршин суугч
- Европын Холбооны гишүүн улс дахь холбоод, компани, байгууллага /хууль ёсны этгээд буюу хувь хүн/-ын удирдах байгууллагууд

Ямар асуудлаар хандаж болох вэ?

Өргөдөл гомдлын /хүсэлтийн/ агуулга нь Европын Холбооны ашиг сонирхол болон үүрэг хариуцлагатай холбогдож байх ёстой.

- Европын иргэдийн эрхтэй холбоотой асуудал
- Хүрээлэн буй байгаль орчны асуудал
- Хэрэглэгчийг хамгаалах
- Иргэдийн чөлөөтэй шилжин суурьших, бараа, үйлчилгээ авах, дотоод худалдаа
- Ажил эрхлэлт болон нийгмийн асуудал
- Мэргэжил, мэргэшлийг албан ёсоор хүлээн зөвшөөрөх
- Европын Холбооны хуулийн хэрэгжилттэй холбоотой бусад асуудал

Өргөдөл хүсэлтийг ямар хэл дээр бичих вэ?

Өргөдөл хүсэлт нь Европын Холбооны албан ёсны хэлээр бичигдсэн байх ёстой.

Өргөдөл гомдлыг ямар хэлбэрээр хүлээн авах вэ?

- Шуудангаар
- Онлайнаар

Өргөдөл нь учрыг олоход хялбар, ойлгомжтой, тавьсан асуудал нь баримт факттай, илүү

дууу зүйлгүй, гаргацтай тодорхой бичигдсэн, хамаарагдах товч дүгнэлтийг хийсэн байх ёстой.

Шуудангаар явуулахдаа :

- Өөрийн бүтэн нэр, улс орон, байнгын оршин суугаа хаяг,
- Гарын үсгээ зурсан байх шаардлагатай.

Өргөдлийн үл хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал:

Европын Холбоонд хамаарагдах үйл ажиллагааны хүрээнд өргөдөл бичигдээгүй бол Холбоо нь “үл зөвшөөрөх” гэсэн үндэслэл гаргана. Түүнчлэн Өргөдөл гомдлын хороо нь өргөдөл гаргагчид хандан Хүний эрхийн Европын шүүх болон бусад холбогдох байгууллага /Үндэсний эрх баригчид, Үндэсний Омбудсмен болон гишүүн орнуудын парламентын өргөдөл гомдлын хороо/-нд хандан өргөдөл гаргах талаар тухайн хүнд зөвлөнө.

1.1.3. Өргөдөл гомдлыг хэвлэх

Өргөдөл гаргагч зөвшөөрсөн тохиолдолд албан ёсны сэтгүүл дээр өргөдөл гаргагчийн нэр болон өргөдлийн дугаарын хамт нийтэлнэ. Мөн боломжтой бол Интернэт дээр байрлуулна. Хувийн мэдээллийг хамгаалах зорилгоор өргөдөл гаргагч нь өөрийн нэрийг тавихыг хүсээгүй тохиолдолд түүний хүсэлтийг хүндэтгэн үзнэ. Гэхдээ Европын Парламент нь өргөдөл гаргагч этгээдийн нууцлалыг хадгалах шаардлагыг хүндэтгэхийн зэрэгцээ өргөдөл гаргагчийн хүсэлт нь маш тодорхой, хоёрдмол утгагүйгээр бичигдсэн байхыг чухалчлана. Мөн Европын Парламентын вэб хуудсан дээр Өргөдөл гомдлын хорооны уулзалтын талаархи мэдээлэл ил тод мэдээлэгддэг.

Өргөдлийг илгээх загварчлал:

Европын Парламентын вэб сайт руу орж тодорхой асуултад хариулсны дараа өргөдлөө илгээдэг юм байна. Түүнд өргөдөл гаргагчийн овог, нэр, улс, хотын нэр, шуудангийн код, И мэйл хаяг, ямар нэгэн холбоо, групп, компанийг төлөөлж байгаа бол түүний нэр, өргөдлийг хэвлэх үү үгүй гэдгийг тодорхой бичээд илгээдэг аж. Түүнчлэн өргөдлийн утгийг илэрхийлсэн товч гарчиг болон өргөдлийн агуулгыг тусгай хүснэгтэд бичиж илгээнэ. Өргөдөл явсан даруйд түүнийг хүлээж авсан тухай мэдээлэл ирэх бөгөөд түүнд өргөдлийн дугаар болон өргөдөл гаргагчийн нэрийн хамт бүртгэснээ мэдэгддэг.

1.1.4. Өргөдөл гаргах эрх

Maastricht-ийн Олон улсын гэрээ хэлцлийн дагуу Европын Холбооны иргэд нь Европын парламентад Европын холбооны үйл ажиллагааны талаар өргөдөл гомдол, санал хүсэлтээ гаргах эрхтэй байдаг. Тэрхүү өргөдөл гомдол, санал хүсэлт нь Европын парламентын Өргөдөл гомдлын хороогоор шалгагддаг бөгөөд хороо нь дүрэм журмынхаа хүрээнд шийдвэр гаргадаг. Хороо нь Европын комисстой хамтран ажилладаг.

Хууль зүйн үндэслэл

Хороо нь Европын холбооны үйл ажиллагааг зохицуулсан Олон улсын гэрээ хэлцлийн 227-р зүйл (Article 227 TFEU) дээр үндэслэн үйл ажиллагаагаа явуулдаг. Доорхи мэдээллүүд нь 227-р зүйл дээр үндэслэгдсэн болно.

Зорилго:

Өргөдөл гаргах эрх нь Европын иргэд ба Европын холбооны улсуудын байнгын оршин суугчдад хадгалагдана. Тодорхой асуудлаар Европын иргэд болон Европын холбооны улсуудад байнгын оршин суугчид нь Европын Холбооны байгууллага буюу Европын Парламентад хандаж өргөдөл, санал хүсэлт гаргах эрхтэй бөгөөд тэдгээрийн тавьсан

асуудлыг хялбар замаар хангаж өгөхөд, улмаар асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэхэд энэхүү хорооны зорилго орших юм.

Ололтууд:

А. Зарчим:

Олон улсын гэрээ хэлцлийн 227 -р зүйл (Article 227 TFEU) дээр үндэслэнэ.

1. Парламентад өргөдөл өгөх эрх:

- Европын холбооны иргэн болон Холбооны гишүүн орнуудын бүртгэлийн албанд бүртгэлтэй унаган болон хууль ёсны иргэн, байгууллага, холбоод нь парламентын хороонд өргөдөл гаргах эрхтэй.

2. Хамрах хүрээ:

- Өргөдөл нь Европын Холбооны үйл ажиллагааны хүрээнд хамрагдсан асуудал руу чиглэгдсэн, түүнд нөлөө үзүүлэхүйц өргөн агуулгатай, ач холбогдол бүхий тайлбартай байна.

Б. Журам:

Өргөдөл гомдлын хорооны журам нь Парламентын үйл ажиллагааны журмын 201-203-д заагдсаны дагуу байх бөгөөд эдгээр нь Парламентын хорооны үүрэг, хариуцлагыг зохицуулдаг юм.

1. Албан ёсны боломж

- Өргөдөл гаргагчийн нэр, оршин суугаа улс, үндэс, байнгын хаяг болон өргөдөл нь Европын холбооны албан ёсны хэл дээр бичигдсэн байна.

2. Боломжгүй байдал

Өргөдөл гаргагч нь өргөдлийг явуулахын өмнө түүний хүсэлт, тавьж буй асуудал нь Европын Холбооны эрхлэх үйл ажиллагааны хүрээнд буй эсэхийг сайтар нягтлах хэрэгтэй. Түүнчлэн Европын Парламентад хамаарахгүй асуудал бол парламентын хороо нь өргөдөл гаргагчид хаана хандаж болох тухайлбал Үндэсний болон орон нутгийн эрх баригчдад тухайн асуудлаар өргөдөл гаргаж болохыг нь зөвлөдөг. Тухайлбал, 2010 онд Хороо нь 628 боломжтой, 318 боломжгүй өргөдлийг хүлээн авсан байна.

3. Өргөдлийг авч хэлэлцэх

Өргөдөл гомдлын Хороо нь Европын комиссоос холбогдох мэдээллийг бэлтгэх өгөхийг шаардах, түүнчлэн өргөдөл гаргагчийн асуусан зүйл дээр саналаа өгөх, ялангуяа үйлчилж буй хуульд өөрчлөлт хийхийг тэмүүлсэн, хүссэн байх тохиолдолд бусад хороодтой зөвлөлдөх зэргээр ажилладаг.

Өргөдөл гомдлын Хороо нь олон нийтийн сонсгол хийх, гишүүдэд захидал илгээх, өргөдөлд дурьдсан асуудалтай газар дээр нь очиж танилцах зэрэг үйл ажиллагаа явуулдаг. /2008 онд Франц, Кипр, Болгар, Румын зэрэг орнуудад ажилласан талаар Европын парламентын вэбсайтад мэдээлжээ/

Хангалттай мэдээлэл цугларсны дараа Хорооны хурал хийх төслийг гаргадаг бөгөөд тэрхүү хуралд комиссыг урьдаг. Комисс нь хуралд албан ёсны мэдээлэл болон тайлбарыг амаар тавьдаг бөгөөд өргөдөл дэх асуудлуудад бичгээр хариу өгдөг. Өргөдөл гомдлын Хорооны гишүүдэд комиссын бүрэн эрхт төлөөлөгчид асуулт тавьж хариултаа авах боломж энэ уулзалтаар олддог.

4. Нэмэгдэл үйл ажиллагаа /Futher action/

Энэ нь доорхи нөхцөл байдлаас хамаарна:

- Хэрэв өргөдөлд хувь хүнтэй холбоотой асуудал дурьдагдсан бол Хороо нь зохих эрх мэдэлтнүүдэд хандах, Холбооны улсын тухайн асуудлыг хариуцсан бүрэн эрхтэй албан тушаалтанд, зарим тохиолдолд Парламентын удирдлагад хандах, Үндэсний эрх мэдэл бүхий удирдагчдаас асуух;
- Хэрэв өргөдөл нь ерөнхий ач холбогдол бүхий утга агуулгатай байх юм бол, жишээ нь нийтээр дагаж мөрдөх хууль зөрчигдсөн байдлыг комисс илрүүлсэн тохиолдолд комисс нь хууль ёсны үйлдэл тогтоох, өргөдөл гаргагчдад хамаатай Шүүхийн тогтоол шийдвэрийг үр дүнтэй гаргуулах;
- Өргөдөл нь Парламентаар болон Комиссоор улс төрийн арга хэмжээ авах үр дүн гаргах нөхцлийг ч бий болгож болно
- Ямар ч тохиолдолд өргөдөл гаргагчид хариу өгөх ёстой.

Өргөдөл гомдолтой холбоо бүхий зарим нэг жишээ дурьдвал:

1. Англи дахь Үнэнч шударга амьдралын талаарх кэйс

Өргөдөл гомдлын хороонд даатгалын гэрээг эзэмшигчдийн зүгээс “Үнэнч шударга амьдралын даатгалын нийгэмлэг” даатгалын компани санхүүгийн алдагдалд орсноос даатгуулагчаа хохироож буй талаар бичсэн 2 өргөдөл иржээ. Өргөдөл гаргагчид Англи улс нь даатгалын компаниудын үүрэг хариуцлагын талаар хангалттай сайн хууль эрх зүйн орчин бүрдүүлээгүй гэж тайлбарласан байна. Өргөдлийн үр дүн нь Европын Парламент нь Өргөдөл гомдлын хороог мөрдөн шалгах үйл ажиллагааг явуулах шийдвэр гаргасанд оршино.

2. Lyons-Turin-ны төмөр замын нүхэн гарц / tunnel/

Суса тосгоны оршин суугчид орон нутгийн эрх баригчдын дэмжлэгтэйгээр Lyons-Turin-ны төмөр замын нүхэн гарцын барилга байгууламж нь байгаль орчин болон хүн амын эрүүл мэндэд муугаар нөлөөлж буй тухай бичсэн өргөдөл Европын Парламентын Өргөдөл гомдлын хороонд ирүүлжээ. Хорооны төлөөлөгчид газар дээр нь очиж танилцаад хүрээлэн буй байгаль орчинд үл нөлөөлөх, түүнээс хараат бус байх зураг төсөл гаргахыг шаардсан дүгнэлт гаргасан байна.

Энэхүү дүгнэлт нь Тусгай эрх олгогдсон төлөөлөгч Баррот болон өргөдөл гаргагчдыг газар дээр нь очиж аялуулан, Өргөдөл гомдлын хороо болон Тээвэр, Аялал жуулчлалын хороод хамтарсан уулзалт хийсний үр дүнд тал талаас нь сайтар эргэцүүлэн бодож гаргасан баримт бичиг юм. Дүгнэлтээ Италийн Засгийн газарт илгээжээ. Дүгнэлтийг нээлттэй үлдээсэн бөгөөд цаашид Өргөдөл гомдлын хороо нь Тээвэр болон Байгаль орчны хороотой хамтран Lyons-Turin-ны төмөр замын нүхэн гарцыг оршин суугч болон байгаль орчинд хор хөнөөлгүйгээр барьж байгуулахад тавих хяналтаа үргэлжлүүлсэн байна.

1.2. ХБНГУ-ын Бундэстагийн Өргөдлийн байнгын хороо

Германы Бундэстаг нь ХБНГУ-ын парламент юм. Чухал салбар бүрээр бундэстагт байнгын хороод ажилладаг. Байнгын хороо нь 15 - 42 гишүүнтэй байх бөгөөд чуулган дахь фракцуудын (бүлгийн) бүтцийг хадгалсан байдаг. Гадаад хэрэг, Европын холбоо, Батлан хамгаалах болон **Өргөдөл (петицион)** гэсэн дөрвөн байнгын хороог ХБНГУ-ын Үндсэн хуулиар тогтоосон байдаг. Харин бусад бүх хороог парламентын бүрэн эрхийн хугацаа эхлэхэд тоог нь тогтоож, бүрэлдэхүүнийг нь баталдаг.[□]

Бундэстагийн сонгуулийг 5 жил тутамд явуулдаг. Сонгогчид 18 нас хүрсэн байх гэдэг ерөнхий шаардлага тавигдахаас гадна уншиж, бичдэг чадвартай байх шаардлагатай. Бундэстагийн Өргөдлийн байнгын хороо 26, Сонгуулийн шалгалт, гишүүний бүрэн эрх

болон дүрмийн байнгын хороо 13 гишүүнтэй. Өргөдлийн байнга хороо нь Бундэстагийн нэр дээр иргэнээс өргөдөл (петицион)-өөр гаргасан хүсэлт болон гомдлыг хариуцах хороо юм. Иргэн бүр Бундэстагт хандаж өргөдөл гаргах үндсэн эрх нь Германы Үндсэн хуулийн 17-р зүйлд тусгагдан баталгаажсан байдаг. Тус байнгын хорооны статусыг Үндсэн хуулийн 45с дэх зүйлд заасан хуулиар зохицуулна гэж тусгайлан онцгойлж тодорхойлсон байна¹¹:

45с дэх зүйл

1. Бундэстаг нь 17 дахь заалтанд тусгагдсаны дагуу иргэнээс Бундэстагт хандаж гаргасан хүсэлт, гомдлыг барагдуулах Өргөдлийн байнгын хороог байгуулж ажиллуулна.
2. Гомдлыг шалгаж барагдуулахад Байнгын хорооны эдлэх эрх үүргийг холбооны хуулиар зохицуулна.

Байнгын хорооны энэхүү эрх нь, баримт бичиг гаргуулах эрх, мэдээлэл олж авах, төрийн захиргааны байранд нэвтрэх зэрэг үйл ажиллагаатайгаа холбоотой нотлох баримтыг олж авах баталгааг хангаж өгдөг. Үүнийг зөвхөн хуулийн дагуу айл явцыг нууцлах шаардлагатай, эсвэл бусад хүчээр нууцлах нөхцөл байдалд л татгалзаж болно. Шүүх болон төрийн захиргааны байгууллага нь мэргэжлийн туслалцаа үзүүлэх үүрэгтэй байдаг. Өргөдлийн байнгын хороо нь өргөдөл гаргагч, гэрч болон мэргэжилтнийг урьж авчран байцааж (мэдүүлэг авах) болно.

2009 оны тайлангийн жилд 18,881 өргөдөл ирсэн нь өмнөх оноос даруй 800 гаруйгаар их байна. Байнгын хороо 17,217 өргөдлийг барагдуулсан байна. Үүнээс 10,478 өргөдлийг парламентийн хуралдаанаар оруулалгүй шийдсэн байна. Үүнээс 38%-ийг зөвлөлгөө, мэдээлэл, зааварчилгаа, материал илгээх г.м. арга замаар шийдвэрлэсэн. 14.3% нь аноним, доромжилсон, эсвэл гутаасан шинжтэй сэтгэгдлээ илэрхийлсэн байдалтай байв. 8.5%-ийг нь холбогдох холбооны муж улсад шилжүүлсэн байна.

Парламентийн хуралдаанд 6,739 өргөдлийг оруулан хэлэлцүүлжээ. Үүнээс 4,731 (27.5%) нь “үгүй”, 1,316 (7,6 %) нь асуудалд эерэг, 692 (4.1%)-ийг холбогдох байгууллага руу нь шилжүүлж шийдсэнээр хариу гаргасан байна. Уламжлал ёсоор, Хөдөлмөр, нийгмийн хамгааллын яамны эрхэлсэн ажилтай холбоотой өргөдөл хамгийн олон буюу 3,930 өргөдөл иржээ. Харин Хуульзүйн яамтай холбоотой өргөдөл мэдэгдэхүйц өсөж 2,399 болсон байна.¹²

2009 онд дараахь өргөдлүүд хамгийн их олон нийтийн санал авчээ:¹³

1. Интернэтийн сайтуудыг эс индексжүүлэх болон хориглох (134,015 хүн үзэглэсэн)
2. Хөгжмийн урлагийн тоглолтын болон механикаар олшруулах эрхийн нийгэмлэг (106,575)
3. Компьютерийн тоглоомыг хориглохын эсрэг (73,002) г.м.

Өргөдлийн тоо 2002 оноос хойш байнга өсөх хандлагатай байна.¹⁴

¹¹ Германы Бундэстаг-Deutscher Bundestag (Wikipedia) (http://de.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Bundestag#Aussch.C3.BCsse)

¹² Ажлын хуудас 7-Бундэстагийн сонгууль, Хичээлийн сэдэв: Германы ардчилал/Arbeitsblatt 7- Wahlen zum Bundestag, Thema im Unterricht: Die deutsche Demokratie

¹³ 17 дахь Бундэстагийн Байнгын хороод/Bundestagsausschüsse des 17. Deutschen Bundestages (Wikipedia)

¹⁴ Бундэстагийн Өргөдлийн байнгын хороо/Petitionsausschuss des Deutschen Bundestages (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Petitionsausschuss_des_Deutschen_Bundestages

Иргэн хувийн асуудлаар ганцаарчилсан өргөдөл гаргаж болно. Харин ерөнхий асуудлаар олон нийтийн өргөдөл гаргана. 2005 оноос хойш онлайнаар өргөдөл ирүүлэх боломжтой болсон. Үүнийг **цахим-өргөдөл** гэж нэрлэдэг. Олон нийтийн өргөдөл гаргаж байгаа үед өргөдлийн текстийг эхлээд 6 долоо хоногийн турш онлайн байршуулдаг (өргөдөл гаргагч хүсвэл өөр хугацаа тавьж болно) ба энэ хугацаанд хэн ч танилцаад өөрийн нэрийг бичиж үзэглэж болдог.

Үйл ажиллагааны үндсэн зарчим бол бүх өргөдлийг тэгш үзэхэд оршино. 2008 оноос хойш Бундэстагийн шинэ вэбсайт ажиллаж эхэлсэн ба форумар дамжуулан иргэд санал хүсэлтээ гаргах, мэтгэлцээнд оролцох боломжтой болсон. Өргөдлийн хариуг иргэн эмайлээр авах буюу хэрэв олон нийтийн өргөдөл бол Интернэтэд нийтэлнэ. Хичнээн өргөдлийн дагуу өөрчлөлт оруулсан эсэхийг мэдэх боломж хараахан байхгүй.

Хүсэлт ихэвчлэн хууль, эрзүйн актуудтай холбоотой санал (хүчингүй болгох, нэмэлт оруулах эсвэл өөрчлөх) зонхилдог. Иргэдээс гаргадаг гомдол ихэнхдээ хууль юмуу захиргааны байгууллагын шийдвэрийн эсрэг чиглэсэн байдаг. Бундэстагийн дарга өргөдлийг хүлээж аваад Өргөдлийн байнгын хороонд шилжүүлдэг. Хэрэв өргөдлийн утга нь мэргэжлийн зөвлөлгөө авах шаардлагатай бол холбогдох байнгын хорооны саналыг авдаг.¹⁵

Өргөдлийн байнгын хороо нь хүлээж авсан өргөдлийг шийдвэрийн төсөлтэй нь хамтатган жагсаалтаар сар бүр Бундэстагийн чуулганд оруулж тайлагнана. Үүнээс гадна тус байнгын хороо нь жил бүр Бундэстагт бичгээр тайлангаа тавьдаг. Тайлангуудыг хэвлэж тараах ба чуулганы үед тайлагнагч амаар тодруулга хийж болно. Зөвхөн аль нэг бүлгээс юмуу чуулганд оролцогч гишүүдийн 5% шаардсан тохиолдолд амаар тайлагнаж болно. Өнөөдрийг болтол, шийдвэрийн төслийг дэмжихгүй байсан тохиолдол Бундэстагт огт гараагүй. Өргөдөл гаргагчид гаргасан шийдвэрийг мэдэгдэнэ. Ингэхдээ шалтгаануудыг заавал заасан байна.

Бундэстагийн өргөдлийн байнгын хороонд 80 гаруй хүн өндөр ачаалалтайгаар ажилладаг. Хоёр Герман нэгдсэнээс хойш өргөдлийн тоо эрс өссөн ба жилд дунджаар 20 мянга гаруй болдог. Ийнхүү өргөдлийн хороо нь ажиллах явцдаа олонхи өргөдөл гаргагчид зөвлөлгөө өгч, туслалцаа үзүүлэхээс гадна Бундэстагт гаргасан хууль болон захиргааны шийдвэр нь алдаатай, орхигдуулсан (*хуулийн цоорхой* [ГА]), шударга бус байсныг илрүүлж, эрхзүйн орчныг сайжруулахад чухал үүрэгтэй юм.

Өргөдлийн хороо ирсэн өргөдөлд хариу өгөхгүй байж болох тохиолдол бий. Жишээ нь, аноним, будлиантай (учир нь олдохгүй [ГА]), эсвэл шүүхийн шийдвэр эцэслэн гараагүй байгаа асуудлаар өгсөн өргөдөл хамаарна. Ирсэн нийт өргөдлийн нилээд их (ойролцоогоор 25%) хувь л өөрт хамаарах тул Бундэстагийн өргөдлийн байнгын хороо шийдвэрлэдэг.¹⁶

1.3. Австралийн Парламентын Төлөөлөгчдийн Танхимын Өргөдөл, хүсэлтийн байнгын хорооны чиг үүрэг /Standing Committee on Petitions/

Австралийн Парламентын доод танхим болох Төлөөлөгчдийн Танхим нь 15 байнгын хороотой бөгөөд Өргөдөл, хүсэлтийн байнгын хороо нь 2008 оны 12 дугаар сард батлагдсан Төлөөлөгчдийн Танхимын Дэгийн дагуу байгуулагдсан байна. Тус Дэгийн 16 дугаар хэсгийн 220 дугаар зүйлд Төлөөлөгчдийн Танхимын Өргөдөл, хүсэлтийн байнгын хорооны чиг үүргийг “Аливаа асуудлаар Төлөөлөгчдын Танхимд хандсан өргөдөл, хүсэлт, гомдлыг хүлээн авч барагдуулах явдал мөн” гэж тодорхойлжээ. Тус Байнгын хороо нь

¹⁵ Мөн тэнд

¹⁶ Бундэстагийн Өргөдлийн байнгын хороо/Petitionsausschuss des Deutschen Bundestages (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Petitionsausschuss_des_Deutschen_Bundestages

10 гишүүнтэй байх ба 6 Засгийн газрын гишүүн депутат, 4 Засгийн газрын гишүүн бус депутатаас бүрдэнэ гэдгийг мөн Дэгд заажээ¹⁷. Түүнчлэн Төлөөлөгчдийн Танхимын Дэгийн 15 дугаар хэсгийн 204-209 дэх зүйлд өргөдөл, гомдол гаргах журмыг тодорхойлсон байна¹⁸. Одоо үүнийг авч үзье.

Өргөдөл, хүсэлтийн хэлбэр, агуулга

1. Өргөдөл нь дараахь нөхцөлийг хангасан байна. Үүнд:
  - Төлөөлөгчдийн Танхимд хандсан байх,
  - Танхимын эрх хэмжээнд хамааралтай асуудлаар өргөдөл, хүсэлтийг гаргах,
  - Хүсэлт гаргаж буй шалтгааныг тодорхой дурьдах,
  - Танхимын зүгээс ямар үйлдэл хийх хүсэлтийг агуулах,
2. Өргөдлийн үг хэллэг, нэр томъёо нь хоёрдмол утгагүй байх ба өргөдөл нь 250 үгээс хэтрэхгүй байна. Нэр томъёоны ойлголтыг өргөдлийн нэгдүгээр хуудасны дээд талд бичих ба харин хүсэлтийг өргөдлийн нэг хуудас алгасан дээд талд нь бичнэ.
3. Өргөдөл, хүсэлтийн үг хэллэг, агуулга нь хууль бус байж болохгүй ба хууль бус үйлдлийг дэмжсэн байж болохгүй. Хэллэг нь аядуу байх,
4. Өргөдөл, хүсэлт англи хэл дээр байх ба эсхүл албан ёсны орчуулгатай байна. Орчуулагчийн нэр, хаягыг бичнэ.
5. Өргөдөлд ямар нэгэн баримт, захидал хавсаргах шаардлаггүй. Хавсаргасан тохиолдолд Танхимд танилцуулахын өмнө тэдгээрийг өргөдлөөс хасна.
6. Компаниас гаргасан өргөдөл дээр тухайн компаний тамгыг дарсан байх ёстой. Компаний тамгагүй тохиолдолд хүсэлтийг гарын үсэг зурсан хувь хүмүүсийн хүсэлт гэж ойлгоно.

Гарын үсэг зурах журам

- Өргөдлийн эхний хуудсан дээр гол хүсэлт гаргагчийн гарын үсэг, нэр, хаягийг бичнэ.
- Өргөдөлд хүн бүхэн өөрөө гарын үсгээ зурна. Зөвхөн өөрөө гарын үсгээ зурах боломжгүй хүн бусдаар өөрийн нэрийн өмнөөс гарын үсэг зуруулах боломжтой.
- Гарын үсэг нь хувилсан, хуулсан, наасан, хуудасны ар талд болон хоосон хуудсан дээр зурсан байж болохгүй.
- Парламентын гишүүн өргөдлийн гол хүсэлт гаргагч болон гарын үсэн зурагч байж болохгүй.

Өргөдөл, хүсэлт гаргах танилцуулах

- Өргөдөл, хүсэлтийг шууд Байнгын хороонд болон парламентын гишүүнээр дамжуулан гаргаж болно.
- Өргөдөл, хүсэлтийн Байнгын хороо өргөдлийг журмын дагуу шалгаж, шаардлага хангасан өргөдлийг Танхимд танилцуулахаар хүлээн авна.

Өргөдөл, хүсэлтийг танилцуулах

- Өргөдөл, хүсэлтийг хоёр замаар танилцуулж болно. Үүнд:

¹⁷ House of Representatives Standing and Sessional Orders. <http://www.aph.gov.au/>

¹⁸ Rules for form and content of petitions. House of Representatives Standing and Sessional Orders <http://www.aph.gov.au/>

- Чуулган дээр Өргөдөл, хүсэлтийн Байнгын хорооны дарга танилцуулах мөн Байнгын хорооны өөр нэг гишүүн энэ асуудлаар танилцуулга хийж болно. Танилцуулах хугацаа 10 минут.
- Тус Байнгын хорооны бусад гишүүд Үндсэн хорооны хуралдаан дээр болон хэлэлцүүлгийн завсарлагаанаар Дэгийн зохих заалтын дагуу танилцуулна.

Өргөдөл, хүсэлтийн талаар шийдвэр гаргах

Төлөөлөгчдийн танхимаас авах арга хэмжээ

- Өргөдөл, хүсэлтийн хэлэлцүүлгийг танилцууллагын үед Дэгийн 207 б-д заасны дагуу явуулна.
- Байнгын хорооноос тэр дор нь буцаасан өргөдөл, хүсэлтээс бусад өргөдөл, хүсэлт Танхимаар хэлэлцэгдэн шийдвэрлэгдэнэ.
- Өөр бусад Байнгын хорооны хамаарах асуудлаархи өргөдөл, хүсэлтийг зохих хороонд шилжүүлнэ.
- Өргөдөл, хүсэлтийн Байнгын хороо Төлөөлөгчдын Танхимын нэрийн өмнөөс хүсэлт гаргагчид хариуг өгч, энэ талаар Танхимд тайлагнана.

Өргөдөл, хүсэлтийг хариу авахаар сайдуудад шилжүүлж болно

- Өргөдөл, хүсэлтийг Танхимд танилцуулсаны дараа өргөдөлд хөндөгдсөн асуудлыг хариуцсан сайдад хуулбарыг илгээж болно.
- Сайд өргөдлийг хүлээн авч 90 хоногийн дотор Байнгын хороонд бичгээр хариуг ирүүлнэ.
- Байнгын хорооны дарга сайдын ирүүлсэн өргөдлийн хариуг мэдээлнэ. Үүний дараа энэ хариуг Танхимын хуралдааны тэмдэглэлд хэвлэх ба вебсайтад байршуулна.

1.4. Бүгд Найрамдах Энэтхэг Улсын Парламентын Өргөдөл, гомдлын хороо “Парламентын Доод танхимын /Lok Sabha/ ёс зүйн болон үйл ажиллагааны дүрэм”

Энэхүү дүрэм нь Доод танхимаас 1952 онд батлагдаж, 1952 оны 4 дүгээр сарын 17 нд Энэтхэгийн онцгой сэтгүүлд хэвлэгдсэн байна.

306 дугаар зүйл. Өргөдөл гомдлын хороо

Тухайн танхимын зарлан дуудсанаар эсхүл тодорхой тохиолдолд тогтоосон хугацаагаар танхимын дарга өргөдөл, гомдлын хороог томилох бөгөөд арван таваас доошгүй гишүүдээс бүрдэнэ:

Төрийн сайд хорооний гишүүн байж болохгүй бөгөөд, хэрэв гишүүн хороонд орсоны дараа сайдаар томилогдсон бол ийнхүү томилогдсон өдрөөс эхлэн хорооний гишүүн байж болохгүй.

307 дугаар зүйл.

1. Хороо нь өөрт нь хандан гаргасан бүх өргөдөл, гомдлыг хянан хэлэлцэж, дүрэмтэй нийцэж байгаа тохиолдолд хорооноос өргөдөл, гомдлын талаар чиглэл өгнө. Өргөдөл, гомдлын талаар чиглэл өгөөгүй бол өгөх хурлын дарга өргөдөл, гомдлыг шийдвэрлэх талаар хэдийд ч чиглэл өгч болно.
2. Хурлын дарга эсхүл хорооноос өгсөн чиглэлд заасны дагуу өргөдөл, гомдлыг бүтнээр эсхүл товчилсон хэлбэрээр тарааж болно.
3. Хороо нь өөрт нь хандаж гаргасан өргөдөл, гомдолд заагдсан тусгай асуудлаар

нотлох баримтыг цуглуулсаны дараа тухайн хэрэгт авах арга хэмжээг санал болгох эсхүл ирээдүйд ийм хэрэг бий болохоос урьдчилан сэргийлэх талаар танхимд мэдээлэл хүргэх үүрэгтэй.

* * *

ХОЁР. ГАДААДЫН ЗАРИМ ОРНЫ ПАРЛАМЕНТЫН СОНГУУЛИЙН АСУУДАЛ ХАРИУЦСАН ХОРООДЫН ЧИГ ҮҮРЭГ

2.1. ХБНГУ-ын Бундэстагын Сонгуулийн шалгалт, гишүүний бүрэн эрх болон дүрмийн байнгын хороо

Сонгуулийн шалгалт, гишүүний бүрэн эрх болон дүрмийн байнгын хороо нь Бундэстагийн анхны байнгын хороо юм. Тус хороо нь Бундэстагийн Ахмадын зөвлөлөөс оруулж ирсэн дүрмийн зөрчилтэй холбогдолтой асуудлыг хэлэлцэж шийдвэрлэхээс гадна парламентын эрхзүй, дүрмийн реформтой холбогдолтой асуудлыг хэлэлцдэг. Ахмадын зөвлөл нь дарга, орлогчид, бүлгүүдээс санал болгосон 23 гишүүнээс бүрдэх ба Бундэстагийн хуралдааны (чуулганы [ГА]) хэлэлцэх асуудлыг тогтоож, Тамгын газрын айл ажиллагааг зохицуулдаг.

Тус хороо нь Бундэстагийн гишүүний бүрэн эрхийг түдгэлзүүлэх эсэх асуудлыг мөн хэлэлцдэг. Сонгуулийн шалгалтын хүрээнд, тус байнгын хороо нь Бундэстагийн сонгуулийн дүн алдаагүй үнэн зөв эсэхийг шалгаж тогтоодог. Бундэстаг нь сонгуулийн бүрэн эрхийн хугацааны турш ажиллах 9 гишүүн болон 9 орлогчийг сонгож, Сонгуулийн шалгалтын хороог байгуулдаг. Зөвхөн Бундэстаг л энэ хорооны бүрэлдэхүүнийг өөрчлөх эрхтэй.¹⁹

Үндсэн хуулийн 41-р зүйлд тусгасны дагуу сонгуулийн дүнг шалгах үүрэг Бундэстагт оногдоно. Сонгуулийн дүнг зарласнаас хойш 2 сарын дотор холбооны сонгуулийн дүн хүчинтэй эсэх эсэргүүцлийг (татгалзах хүсэлт) Бундэстаг хүлээн авна. Европын парламентын дүн ч үүнд бас хамаарна. Тус хороо нь эсэргүүцэл бүрийг нэг бүрчлэн авч үзэх ба нарийвчлан шалгах, дэнслэх явцдаа гэрч, мэргэжилтэн болон асуудалд холбогдох бусад хүнийг сонсож болно. Эсэргүүцэл тус бүрээр уг хороо нь чуулганы хуралдаанд шийдвэрийн төслийг тухайн байр суурийг илэрхийлэх учир шалтгааны хамт оруулан хэлэлцүүлнэ. Энэхүү үйл ажиллагааг Сонгуулийн шалгалтын тухай хуулинд нарийвчлан тусгасан болно.²⁰

Сонгууль бүрийн дараагаар үр дүнг нь эсэргүүцсэн хэдэн арван эсэргүүцэл Бундэстагт ирдэг. Өнөөдрийг болтол нэг ч сонгуулийн дүн хүчингүй болсон тохиолдол гараагүй байна. Энэ нь эсэргүүцэл үндэслэлгүй байх юмуу эсвэл холбогдох асуудал сонгуулийн дүнд нөлөөлөх хэмжээний биш байсантай холбоотой. Бундэстагийн гаргасан шийдвэрийн эсрэг Үндсэн хуулийн цэцэд эсэргүүцэл илэрхийлж болох юм. Өнөөдрийг хүртэл Үндсэн хуулийн цэц Бундэстагийн бүхий л шийдвэрийг баталгаажуулж ирсэн.²¹ Мөн тухайн байнгын хорооны саналыг үндэслэн, гишүүн нь сонгуулийн бүрэн эрхийн хугацааны туршид парламентын суудлаас огцрох эсэх асуудлыг Бундэстаг шийдвэрлэдэг (жишээ нь, иргэний эрхээ алдсан тохиолдолд).²²

¹⁹ Сонгуулийн шалгалт, гишүүний бүрэн эрх болон дүрмийн байнгын хороо/Ausschuss für Wahlprüfung, Immunität und Geschäftsordnung (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Ausschuss_f%C3%BCr_Wahlpr%C3%BCfung,_Immunit%C3%A4t_und_Gesch%C3%A4ftsordnung

²⁰ Мөн тэнд

²¹ Бундэстагийн дүрэм/Geschäftsordnung des Deutschen Bundestages http://bundesrecht.juris.de/btgo_1980/BJNR012380980.html#BJNR012380980BJNG000900311

²² Германы Бундэстагийн Хороонууд/German Bundestag-Committees, Partnership for Democratic Governance and Security <http://www.pdgs.org/Archivo/bund-comm2.htm#1>

2.2. Шинэ Зеландын парламентын Төлөөлөгчдийн танхимын Хууль зүй ба сонгуулийн Байнгын хороо

Тус Байнгын хорооны чиг үүргийг парламентын Төлөөлөгчдийн танхимын байнгын дүрэм / Standing Orders of the House of Representatives/-ээр тодорхойлсон байна. Шинэ Зеланд улсын Төлөөлөгчдийн танхимын байнгын дүрэм нь 1996 оны 2 дугаар сарын 20-нд хүчин төгөлдөр болж, 2008 оны 11 дүгээр сарын 11 өдрийн нэмэлт, өөрчлөлтийг тусгав.

180 дүгээр зүйл. Хороог үүсгэн бий болгох

Шинээр Парламентын бүрэн эрхийн үйл ажиллагаа эхлэх бүрийд тухайн байнгын хороодыг үүсгэн байгуулна.

184 дүгээр зүйл. Тусгай асуудлаархи хороод болон тэдгээрийн асуудлууд

Хууль зүй /Зүй ёс/ ба Сонгуулийн хороо: Шүүх,Эзэн хааны эрх зүйн болон хуулийн төсөл боловсруулах, сонгуулийн холбогдолтой асуудал, хүний эрх , хууль зүй орно.

185 дугаар зүйл. Хорооны чиг үүрэг

Уг дүрмийн 184 дүгээр зүйлд заасны дагуу хороо нь танхимаас гаргасан асуудлыг хэлэлцэж мэдээлэл хийнэ. Үүнд:

- Хуулийн төсөл
- Өргөдөл, гомдол ...

191 дүгээр зүйл. Хорооны бүрэн эрх /нотлох баримт/

Хорооны дарга нь хорооны нэрийн өмнөөс аливаа этгээдээс нотлох баримт гаргаж авах болон хороонд ирэх хүсэлтийг гаргаж болно..

194 дүгээр зүйл. Дэд хороо

Хороо нь дэд хороо байгуулж болно. Хороо нь энэхүү байнгын дүрэмд нийцүүлэн дэд хорооны журмыг зохицуулна. Хороонд хамаарах дүрэм нь дэд хороонд хамаарна.

196 дугаар зүйл.

Танхимаас санал оруулаагүй тохиолдолд хороо нь гишүүдийн эсрэг хувийн зан байдалтай нь холбоотой шаардлага гаргах, эсхүл мөрдөн шалгах ажиллагаа хийхийг хориглоно.

2.3. Филиппины Парламентын Төлөөлөгчдийн Танхимын Сонгуулийн эрх ба сонгуулийн шинэчлэлийн хороо /Standing Committee Suffrage and Electoral Reforms/

Филиппины Парламентын Төлөөлөгчдийн Танхим нь нийт 59 байнгын хороотой. Сонгуулийн эрх ба сонгуулийн шинэчлэлийн хороо нь 35 гишүүнтэй ба сонгуулийн эрхийг хамгаалах, сайжруулах болон сонгууль, бүх нийтийн санал асуулга, өргөх бичиг барих, санаачлага гаргахтай холбоотой асуудлыг хариуцан ажилладаг байна.

Филиппин улсад сонгогчийн бүртгэлийн асуудлыг 1996 онд батлагдсан “Сонгогчийн бүртгэлийн тухай” /”The Voter’s Registration Act of 1996.”/ хуулиар зохицуулдаг бөгөөд сонгогчийн бүртгэлийн асуудлыг Сонгуулийн ерөнхий Комиссоос /Commission on Elections/ гадна Сонгуулийн Бүртгэлийн Зөвлөл /Election Registration Board /хариуцан ажилладаг байна. Түүнчлэн сонгуулийн шалгалтын асуудал хариуцсан Сонгуулийн Шалгагчдын Зөвлөл /Board of Election Inspectors/ мөн ажилладаг байна.

2.4. АНУ

АНУ-ын Конгресст Өргөдөл гомдлын болон Сонгогчдын нэрсийн жагсаалт бүртгэлийн хяналтын хороо /committee/ байдаг эсэх талаар холбогдох эх сурвалжуудаас үзэхэд Конгрессын бүтцэд дээрхи байнгын хороод байдаггүй нь ажиглагдлаа. Конгрессийн гишүүдийн хууль ёсны үүрэг хариуцлагын нэг нь сонгогчдоос ирсэн өргөдөл гомдлыг шүүн үзэх, улмаар барагдуулах үйл ажиллагаа бөгөөд тэдгээрийг гишүүний орон нутаг дахь бие төлөөлөгчид хариуцан гүйцэтгэж, эцсийн хяналтыг гишүүн тавьдаг байна.

Сонгогчийн нэрсийн жагсаалт бүртгэлийн хорооны хувьд Холбооны улсын онцлогоос хамаарч муж улсууд өөр өөрийн хуулиар сонгуулийг явуулдаг бөгөөд сонгуультай холбоотой аливаа маргаантай асуудалд Конгрессын гишүүд ашиг сонирхлын зөрчлийн үүднээс оролцдоггүй ажээ.

Гурав. СУДАЛГААНЫ ДҮГНЭЛТ

- Судалгаанд авч үзсэн гадаад орнуудын парламентын Өргөдөл, гомдлын Байнгын хороод нь иргэд, байгууллагаас өргөдөл, хүсэлт, гомдол хүлээн авах дүрэм, журмыг нэлээн нарийвчлан тодорхойлсон байна. Тухайлбал, хаана, хэнд, ямар асуудлаар хэрхэн хандах, ямар хэл дээр бичих, хэмжээ, загвар, өргөдөл, гомдлыг хэлэлцэх, хариу өгөх, хэвлэх зэргийг тодорхой заадаг байна.
- Зарим орны парламентын Өргөдөл, гомдлын хорооны статусыг Үндсэн хуулиар тусгайлан тодорхойлж, тус байнгын хорооны үйл ажиллагаанд онцгой ач холбогдол өгч байгаа нь анхаарал татаж байна. Тухайлбал, Германы Бундэстагийн Өргөдөл, гомдлын байнгын хорооны статусыг Үндсэн хуулийн 45с дэх зүйлд заасан хуулиар зохицуулна гэж тусгайлан онцгойлж тодорхойлсон байна.²³
- Судалгаанд хамрагдсан улсуудын парламентын сонгуулийн асуудал хариуцсан хороод нь сонгуулийн эрх, сонгуулийн шинэчлэл, сонгууль хуулийн дагуу болсон эсэхийг хянан шалгах асуудлыг бүхэлд нь хариуцан ажилладаг болох нь харагдаж байна.
- Үүний зэрэгцээ дээрхи үйл ажиллагаа нь ихэвчлэн сонгуулийн тодорхой асуудлыг зохицуулсан тусгай хуулийн дагуу явагддаг байна. Тухайлбал, Германд “Сонгуулийн шалгалтын тухай” /**Scrutiny of Elections Act**/ хуулиар энэ асуудлыг нарийвчлан зохицуулсан байдаг бол Филиппинд сонгогчдийн бүртгэлийн асуудлыг “Сонгогчийн бүртгэлийн тухай” /**“The Voter’s Registration Act of 1996.”**/ хуулиар зохицуулдаг ажээ.
- Түүнчлэн зарим оронд сонгогчийн бүртгэлийн асуудал, сонгуулийн хяналтын асуудлыг хуулийн дагуу хариуцсан бие даасан тусгай байгууллагууд ажилладаг байна. Жишээ нь, Филиппинд Сонгуулийн ерөнхий Комиссоос /**Commission on Elections**/ гадна сонгогчдын бүртгэл хариуцсан Сонгуулийн Бүртгэлийн Зөвлөл /**Election Registration Board**/ сонгуулийн шалгалтын асуудал хариуцсан Сонгуулийн Шалгагчдын Зөвлөл /**Board of Election Inspectors**/ ажилладаг.

***

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

1. Германы Бундэстар/Deutscher Bundestag (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Deutscher_Bundestag#Aussch.C3.BCse

²³ Мөн тэнд

2. Ажлын хуудас 7-Бундэстагийн сонгууль, Хичээлийн сэдэв: Германы ардчилал/Arbeitsblatt 7- Wahlen zum Bundestag, Thema im Unterricht: Die deutsche Demokratie _files_RZN5F9.doc
3. 17 дахь Бундэстагийн Байнгын хороод/Bundestagsausschüsse des 17. Deutschen Bundestages (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Bundestagsaussch%C3%BCsse_des_17._Deutschen_Bundestages
4. Бундэстагийн Өргөдлийн байнгын хороо/Petitionsausschuss des Deutschen Bundestages (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Petitionsausschuss_des_Deutschen_Bundestages
5. Германы Бундэстагийн Хороонууд/German Bundestag-Committees, Partnership for Democratic Governance and Security <http://www.pdgs.org/Archivo/bund-comm2.htm#1>
6. Бундэстагийн дүрэм/Geschäftsordnung des Deutschen Bundestages http://bundesrecht.juris.de/btgo_1980/BJNR012380980.html#BJNR012380980BJNG000900311
7. Сонгуулийн шалгалт, гишүүний бүрэн эрх болон дүрмийн байнгын хороо/Ausschuss für Wahlprüfung, Immunität und Geschäftsordnung (Wikipedia) http://de.wikipedia.org/wiki/Ausschuss_f%C3%BCr_Wahlpr%C3%BCfung,_Immunit%C3%A4t_und_Gesch%C3%A4ftsordnung
8. www.europarl.europa.eu. European Parliament Fact Sheets, 2.5.0. EU citizens' right petition
9. The Constitution of India, Lok Sabha Secretariat November, 2006
10. Энэтхэг Улсын Парламентын “ Доод танхимын /Lok Sabha/ үйл ажилгаатай холбогдох үйл ажилгааны дүрэм” 2010 он, Тамгын газар Шинэ Дэли, 14 дахь хэвлэл
11. “Rules of procedure and conduct of business in Lok Sabha” Fourteenth edition, July, 2010. Lok Sabha Secretariat, New Delhi. <http://www.parliament.nz/>
12. House of Representatives Standing and Sessional Orders. <http://www.aph.gov.au/>
13. Rules for form and content of petitions. House of Representatives Standing and Sessional Orders <http://www.aph.gov.au/>
14. Standing Orders of the House of Representatives, 2008. <http://www.parliament.nz/en-NZ/PB/Rules/StOrders/>

UIH.MN
СУДАЛГААНЫ САН